

סדר הלימוד ליום כא טבת [יום 110 בשנה]

עכָּשׁוּ יש להקדים בראשונה דבר אחד שאמרו הקדמונים באותם מראות הלילה. ששנינו, מי שבא על אמו בחלום, יצפה לבינה, שכתוב (משלי ב) כי אם לבינה תקרא. כאן יש להתבונן, אם משום שהיא אם – יפה, והיה לו לכתב כך: שמי שרואה אמו בחלום, זוכה לבינה. אבל מי שבא על אמו למה?

אָא סוד עליון הוא, משום שהתהפך ועלה מלמטה למעלה. בן היה בתחלה, כיון שעלה למעלה, מתהפך האילן, ונעשה הוא מעולם עליון, ושולט עליה וזוכה לבינה.

בתחלה כשעולה אדם לשלש עשרה שנה, מה כתוב? (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. אז הוא למטה ממנה. כיון שעלה אליה, הרי הוא מן העולם העליון, שהרי התעלה לדרגת יוסף, וזה (ודאי) זוכה לבינה.

אף כך הכלי הזה בתחלה הוא היה בדרגת יוסף, בעל האילן התחתון, עומד ברצונו ושולט עליו, שהרי כל נקבה בדמות הנקבה העץ התחתון עומדת. כיון שהוא לא רצה לעמד באותה דרגה של יוסף ולא התקיים לשמש בה ולהתרבות בעולם ולעשות תולדות, אז יורד למטה, והיא נעשית אמו. ואותו הגואל יורש את ירשת יוסף, שהיה הוא בראשונה והוא ירד למטה.

כיון שיורד למטה, אז התקיים בו, ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. התהפך האילן. מה שהיה תחתיו והוא שלט עליו, חזר ושלט האילן ההוא עליו, והוא ירד למטה. כיון שהוא ירד למטה, אותו שירש ירשת מקום יוסף, אביו נקרא, אביו יהיה ודאי, והכל בא על תקונו ודאי כראוי.

בתחלה היה מעולם הזכר, והרי נעקר משם, ועכשו הוא מעולם הנקבה. ומה שהוא היה שולט עליה – היא שולטת עליו, וחוזר להיות בעולם הנקבה, ועל זה אין לו בכלל בת זוג, ולא מכריזים עליו על הנקבה, שהרי הוא חזר להיות מעולם הנקבה.

ואותו הגוף הראשון שהשאיר, אלמלא ידעו ויסתכלו בני העולם את הצער שיש לו כשיעקר מן עולם הזכר וחוזר לעולם

הַנִּקְבָּה, יִדְעוּ שְׁהָרִי אֵין צַעַר בְּעוֹלָם כְּאוֹתוֹ הַצַּעַר. בַּת זוּג אֵין לוֹ, שְׁהָרִי אֵינוֹ עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁל זָכָר. לֹא מְכַרְזִים עָלָיו עַל הַנִּקְבָּה, שְׁהָרִי הוּא מְעוֹלָם הַנִּקְבָּה. וְאִם יֵשׁ לוֹ בַּת זוּג, זֶה בְּרַחֲמִים נִפְגָּשׁ עִם (בְּאַחַת) נִקְבָּה, שְׂעֵד עִכְשׁוֹ אֵין לָהּ בֶּן זוּג. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, שְׂמָא יְקַדְּמֵנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים, אַחַר שְׁשִׁנְיָנוּ. וְהַכֹּל הוּא עַל תְּקוּנָנוּ.

וְעַל זֶה כְּתוּב, (ויקרא כב) וּבַת כַּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִיָּהּ. וּבַת כַּהֵן – הָרִי בְּאַרְנוֹ דָּבָר זֶה. אֶלְמָנָה – מֵאוֹתוֹ הַגּוֹף הָרֵאשׁוֹן. וּגְרוּשָׁה – שְׁלֹא נִכְנְסָה לְפָרְגוּד הַמֶּלֶךְ. שְׂכַל אוֹתָם שְׁלֹא עוֹמְדִים בְּעוֹלָם הַזָּכָר, אֵין לָהֶם כּוֹ חֵלֶק. הוּא הַשְׂתַּמֵּט וְעֵקֶר עֲצָמוֹ מְעוֹלָם הַזָּכָר, אֲזִי אֵין לוֹ חֵלֶק בּוֹ, וְעַל כֵּן הִיא גְרוּשָׁה. וְזָרַע אֵין לָהּ – שְׂאֵם הִיָּה לָהּ זָרַע, לֹא נִעְקַר מִמֶּנּוּ וְלֹא הִיָּה יוֹרֵד לְעוֹלָם הַנִּקְבָּה.

וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ, מֵהַ זֶה בֵּית אָבִיהָ? זֶה עוֹלָם הַנִּקְבָּה, שְׂאוֹתוֹ הָעוֹלָם נִקְרָא בֵּית אָבִיהָ, וְאוֹתוֹ כְּלִי שְׁהִיָּה מִתְקַן לְהַשְׂתַּמֵּשׁ בּוֹ, הַתְּהַפֵּף וְהוּא יוֹרֵד לְמַטָּה, וְאוֹתוֹ כְּלִי עוֹלָה לְמַעְלָה. כְּנַעֲוִיָּהּ – כְּמוֹ אוֹתוֹ זְמַן שְׂכַתוּב אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ. יְלִדְתִּיךָ וְדָאִי, יֵשׁוּב לִימֵי עֲלוּמִי, כְּמוֹ שְׁהִיָּה (בַּתְּחִלָּה) מְשַׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה שָׁנִים וּמַעְלָה.

אִם זָכַתָּה לְהַתְקַן – הוּאִיל וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ, מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכַל, תִּתְעַנֵּג מֵאוֹתוֹ הָעֵנֵג שֶׁל עוֹלָם הַנִּקְבָּה שְׂאוֹכְלִים מִלְּחָם אָבִירִים שְׂיִוֵּרֵד מִלְּמַעְלָה. אָבֵל לְהַסְתַּכֵּל וְלִהְנוֹת בְּמַה שְׁנִהְנִים שְׂאָר הַצְּדִיקִים לֹא יִכּוֹל, מִשּׁוּם שְׁהִיָּה זָר לְשָׂם. וְעַל זֶה הוּא לֹא אוֹכַל קֹדֶשׁ, אָבֵל אוֹכַל תְּרוּמָה, כִּי הוּא יוֹשֵׁב בְּעוֹלָם הַנִּקְבָּה.

וּמִתוֹךְ שֶׁהוּא מְעוֹלָם הַנִּקְבָּה, לֹא אוֹכַל אוֹתוֹ אֶלָּא בְּלִילָה, שְׂכַתוּב (ויקרא כב) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֹּדְשִׁים כִּי לַחֲמוּ הוּא. שְׁהָרִי קֹדֶשׁ שֶׁהוּא מְעוֹלָם הַזָּכָר לֹא נֹאכַל אֶלָּא בַיּוֹם. מִשּׁוּם כֵּן (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, רֵאשִׁית עֲלִיוֹנָהּ שֶׁל כָּל עוֹלָם הַזָּכָר הִיא קֹדֶשׁ, וּמֵה שְׂעוֹלָה בּוֹ, בְּקֹדֶשׁ הִיָּה יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם כֵּן קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ.

כְּשִׁירוּחוֹת פּוֹקְדוֹת, בְּאוֹתָם זְמַנִּים שְׂפוֹקְדִים אֶת בֵּית הַקְּבָרוֹת, אוֹתָם לֹא פּוֹקְדִים, שְׁהָרִי לֹא זוֹכוֹת לְעוֹלָם הַקֹּדֶשׁ, שְׂכַתוּב (ויקרא כב) וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. וְאִם אוֹתָהּ רוּחַ לֹא זָכַתָּה לְהַתְקַן כְּרֵאוּי, כִּיִּן שְׂחָזַר בְּגִלְגּוֹל אֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, לֹא אוֹכַל

בתרומה, ונקרא זר אפלו לעולם התחתון ולא אוכל בה. עד כאן בסוד זה.

זקן זקן, כיון שהתחלת לשוט בים הגדול, לך ברצונך לכל צדדי הים. עכשו יש לגלות, שהרי אמרנו, שכשבא הגואל הזה ונכנס אל אותו הפלי שאמרנו, מכניס לשם ומדביק שם את הרוח (של העולם) שלו באותו כלי וכלום לא נאבד, אפלו הכל הפה – יפה הוא וכך הוא. זקן זקן, אם תאמר ותגלה, אמר בלי פחד.

שאיר בני האדם של העולם שעולים ממנו, והרי ידענו שרוחו השאיר באותה אשה שהיתה לו, והכניס לשם רוח, מה נעשה מאותה הרוח? ואם נשאת האשה הזו, אף כך – מה נעשה מאותה רוח שהשאיר בה בעלה הראשון, שהרי איש אחר בא עליה?

להתקיים רוח עם רוח אי אפשר, שהרי זה שעכשו בא עליה, הכניס בה רוח, וכן אותו הראשון שהסתלק הכניס בה רוח. אותו ראשון שהסתלק היו לו בנים, וזה של עכשו אינו גואל רוח שהשאיר אותו ראשון באותו כלי, ובא האחר הזה והכניס בה רוח, ודאי שלא יוכלו שניהם להתקיים באותו גוף האשה כאחד. ואם נאמר שנאבד – אי אפשר. מה נעשה ממנו?

אף כך אם היא לא נשא, אותה רוח שהשאיר בה בעלה מה נעשה ממנה? אם נאמר שתאבד – לא כך. כל זה צריך עכשו לגלות. זקן זקן, ראה מה עשית ובמה הכנסת את עצמך. קום זקן הרם דגלך! קום זקן והשפל עצמך לפני רבונך!

פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קלא) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו'. דוד המלך אמר את זה משום שהיה מלך עליון ושולט על כל המלכים העליונים והשליטים שיש ממזרח ועד מערב, ולא עלה על לבו לסטות מן הדרך, ותמיד שפל לבו לפני רבונו, וכשהיה עוסק בתורה, היה מתגבר כאריה, ועיניו תמיד מנמכות לארץ מפחד רבונו, וכשהיה הולך בין העם, לא היתה בו גסות הרוח כלל.

ועל זה כתוב (תהלים קלא) ה' לא גבה לבי וגו'. לא גבה לבי, אף על גב שאני מלך שליט על כל שאר מלכי העולם. ולא רמו עיני, בזמן שאני עומד לפניך ועוסק בתורה. ולא הלכתי בגדלות ובנפלאות ממני, בשעה שאני הולך בין העם. ואם דוד המלך אמר כך – שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. ואני כמה אני שפל לב

עם עין נמוכה לפני המלך הקדוש, וחבל לי שבדברים קדושים של התורה ירום לבי. בכה ודמעותיו נופלות על זקנו.

אמר, זקן עיף בכח, כמה יפות הדמעות על זקנך, כמו שהיה יפה השמן הטוב כשהיה יורד על הזקן של הזקן הטוב אהרן. אמר דברך, זקן, שהרי המלך הקדוש כאן. שאר בני אדם של העולם שהסתלקו ממנו, והשאירו רוח באותו כלי שהיו משתמשים בו, ונשאה, ובא אחר והכניס לאותו כלי רוח אחרת, מה נעשה מאותו ראשון, כמו שנתבאר?

בא וראה, כמה עליונים גבורות המלך הקדוש שהוא עושה, ומי יכול להגיד אותם. כשהבעל השני הזה בא ומכניס רוח לאותו כלי, הרוח הראשונה מקטרגת ברוח הזו שנכנסה (נלחמת), ולא מתישבות כאחד.

ומשום כך האשה לא מישבת כראוי עם בעלה השני, משום שהרוח הראשונה מכשכשת בה, ואז היא זוכרת אותו תמיד ובוכה עליו או נאנחת עליו, שהרי רוחו מכשכשת במעיה כנחש, ומקטרגת עם הרוח האחרת שנכנסה בה מהבעל השני. עד זמן רב מקטרגים זה בזה.

ואם מעבירה זו שנכנסה לאותה (התעוררות) שהיתה ראשונה (לאחר פך) – זו הראשונה יוצאת והולכת לה. ולפעמים שדוחה הראשונה הזו את אותה השנייה ונעשית לה מקטרג, עד שמוציאה אותה מן העולם. ועל זה שנינו, שמשנים ומעלה לא ישא אדם את האשה הזו, שהרי מלאך המות התחזק בה, ובני העולם לא יודעים שהרי הרוח, כיון שנתחזק ונצח את אותה הרוח האחרת השנייה, מכאן והלאה לא יתערב איש אחר עמה.

חברים, הרי ידענו שבמקום זה יש לכם להקשות ולומר, אם כך, השני הזה לא מת בדין ולא דנו אותו מלמעלה. בא וראה, הכל הוא בדין שינצח פלוני את פלוני או שלא יקטרג עליו פלוני לפלוני, ומי שנושא אלמנה כמו שנכנס לים ברוחות עזות בלי חבלים, ולא יודע אם יעבר בשלום או יטבע לתוך התהומות.

ואם זה שהכניס אותה רוח שניה התחזק ונצח את אותו הראשון – אותו הראשון יוצא משם והולך לו. לאיזה מקום הולך לו ומה נעשה אתו? זקן זקן, מה עשית? חשבת שתדבר מעט ויצאת לזה?

הרי נכנסת למקום שלא נכנס לשם איש אחר, ומיום שדואג ואחיתפל עשו קשיות אלו, באותם ארבע מאות קשיות, שהיו מקשים על מגדל הפורח באויר ולא השיב עליהן איש, עד שבא שלמה המלך וברר אותם כל אחד ואחד על תקונו.

זקן זקן, הסוד העליון שהיה טמיר באת לגלות, מה עשית? **זקן זקן**, בתחלה היה לך לשמר דרךך, ותסתכל בראשך. אבל עכשו אינה שעה להתחבא. זקן, חזר בכחך. אותה רוח שיצאה, לאן הולכת? בכה ואמר, חברים, כל הבכיות הללו שאני בוכה אנים בגללכם, אלא פוחד אני לרבוץ העולם שאני מגלה דרכים נסתרות בלי רשות. אבל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבי, אבל רצוני הוא לעבודתו, ואני רואה הכבוד של אחד מכם באותו עולם, ואחר ידעתי שפך הוא, אבל לא גלוי לפני, ועכשו ראיתי.

שנינו, דוחים איש מפני איש, בכמה דרכים נסתרות נדחים. אותה רוח ראשונה שנדחתה מלפני אותה השניה, לאן הולכת? אותה רוח יוצאת והולכת ומשוטטת בעולם, ולא ידוע, והולכת לקברו של אותו האיש, ומשם משוטטת בעולם ונראית בחלום לבני אדם, ורואים בחלום את דמות אותו האיש, ומודיע להם דברים לפי דרכה של אותה רוח ראשונה שנמשכה ממנו, כמו שהוא באותו עולם, כך משוטטת זו ומודיעה בעולם הזה.

וכך הולך ומשוטט בעולם, ופוקדת תמיד את אותו הקבר עד הזמן שהרוחות פוקדות לקברות הגופים. אז הרוח הזו מתחברת באותה רוח שלו, ומתלבשת בה, והולך לו. כשנכנס למקומו, מתפשט ממנו, ויש לו מקום (באותן רוחות בגן עדן) באותם היכלות של גן עדן או בחוץ לפי דרכי כל אחד ואחד, ושם נשמר.

וכשהרוחות פוקדות את העולם הזה, שהמתים נזקקים אל החיים, הם לא נזקקים אלא רק באותה משיכת הרוח, ובה מתלבשת רוח אחרת. ואם תאמר, אם כך, אז זו תועלת לרוח, והאשה הזו עושה תועלת לכל – לא כך, שאלמלא לא נשאה לאחר ואותה רוח ראשונה לא הייתה נדחית מלפני האיש האחר הזה, תועלת אחרת הייתה לו בגון אחר, ולא יהיה יגע בעולם כמו שהוא, ולא יזדקק לחיים של העולם הזה כמו שהיה משוטט כאן וכאן.

אם כך, הזווג השני של האשה הזו לא היה מלמעלה, ואתה אומר שנדחה איש מפני איש? ואמרנו שהבעל השני שנשא את האשה הזו היא בת זוגו מממש, ואותו הראשון לא היה מממש בן זוגה, והשני היה שלה, וכשהגיע זמנו נדחה זה מפניו – ודאי זה כך, שהרי לא נדחת אותה רוח ראשונה שהיתה באשה הזו אלא בשביל השני הזה, שהוא בן זוגה. (שהבן היא בת זוגו) (זה השני).

וכך אותם השניים שנדחים מלפני הראשונים – הראשונים היו בני זוגם ולא אלה, ולכן אין להם קיום עמם, ונדחת הרוח השנייה מלפני הרוח הראשונה. ולכן מי שנושא אלמנה, קוראים עליו (משלי ז) ולא ידע כי בנפשו הוא. (שם א) כי חנם מזרה הרשת וגו'. ולא ידוע אם היא בת זוגו מממש ואם לא.

אלמנה שלא נשאת, אף על גב שבא בן זוגה והיא לא רוצה להנשא – הקדוש ברוך הוא לא כופה אותה מן הדין, והקדוש ברוך הוא מזמין לאותו האיש אשה אחרת, ולא נכנסת בדין כזה (ואין עליה בית דין כזה) באותו העולם, ואף על גב שאין לה בן, שהרי אשה לא מצוה על פריה ורכיה, כמו שבארוה.

האשה הזו שלא נשאה פעם שנייה, אותה רוח שהשאיר בה בעלה, מה נעשה ממנה? יושבת שם שנים עשר חדשים, ובכל לילה ולילה יוצא ופוקד את הנפש, וחוזר למקומו אחר שנים עשר חדשים, כשהסתלק דינו של אותו האיש. שהרי כל אותם שנים עשר חדשים, זו הרוח כפופה בעצבות כל יום. אחר שנים עשר חדשים יוצאת משם והולכת ועומדת בשער גן עדן ופוקדת את העולם הזה אל אותו הפלי שיוצאת ממנו. וכשהאשה הזו מסתלקת מן העולם, אותה רוח יוצאת ומתלבשת באותה רוח שלה, וזוכה בה לבעלה, ושניהם מאירים כראוי בחבור אחד.

בין שבאנו למקום זה, עכשו יש לגלות דרכים נסתרות של רבון העולם ולא יודעים בהם בני אדם, וכלם הולכים בדרך אמת, כמו שנאמר (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם. ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים כמה הם עליונים מעשי הקדוש ברוך הוא וכמה הם משנים, ובני העולם לא יודעים, וכלם בדרך אמת, שלא סוטים ימינה ושמאלה.

אָיָה שְׁמַתְגַּלְגָּלִים, שְׁגָרְשׁוּ בְּגֵרוּשֵׁינָם מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאִין לָהֶם בֵּת זוּג, בֵּת הַזּוּג שֶׁהֵם מְזוּדְגִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵאִיפֹה הֵן אוֹתָן נָשִׁים שְׁמַזְדוּגוֹת עִמָּם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁהָרִי (גָּרַשׁ אוֹתָהּ וְאִין לוֹ בֵּת זוּג כְּאוֹתָם גְּבָרִים שְׁלֹא גָּרְשׁוּ וּמְזוּדְגִים עִם נְשׁוֹתֵיהֶם) לְכֹל בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ בֵּת זוּג, חוּץ מִזֶּה?

רָאוּ עֲכָשׁוּ כַּמָּה גְּדוּלִים וְעֲלִיוֹנִים גְּבוּרוֹתֵינוּ. שְׁנִינוּ, מִי שְׁמַגְרֵשׁ אֶשְׁתּוֹ הַרְאֵנוּהָ, מִזְבַּח מוֹרִיד עָלָיו דְּמָעוֹת. לָמָּה מִזְבַּח? אֵלֶּא הָרִי אֲמַרְנוּ שְׁכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בְּדַמּוֹת הַמִּזְבַּח הַזֶּה, וְעַל זֶה הֵן יוֹרְשׁוֹת שְׁבַע בְּרָכוֹת, שְׁכָלָן הֵן מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוּא מְגָרֵשׁ אוֹתָהּ, חוֹזֶרֶת הָאָבֶן (שֶׁל הַמִּזְבַּח הָעֲלִיּוֹן) לְגָרְעוֹן. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁמַתְחַבְּרִים הַגְּרוּשֵׁינָם זֶה עִם זֶה.

וְסוּד זֶה, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים כד) וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְגו', וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר. מִמִּשְׁמַע שְׁאָמַר וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ, לֹא יִדְעֵנוּ (שְׁאוֹתָהּ שֶׁהוֹלֶכֶת אֶצֶל בַּעֲלָהּ שְׁגָרַשׁ אוֹתָהּ) (שְׁזָה אֵינּוּ) (אוֹתוֹ שְׁגָרַשׁ אוֹתָהּ)? מָה זֶה אַחֵר? אֵלֶּא כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר, שְׁנִינוּ אַחֵר, וְאַחֵר כְּתוּב, וְאַחֵר קוֹרְאִים אוֹתוֹ, שְׁכָתוּב (אֵיּוֹב ח) וּמַעֲפָר אַחֵר יִצְמָחוּ. וְהַגְּרוּשִׁים מִתְחַבְּרִים כְּאָחֵד, גְּרוּשִׁים שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְגְרוּשִׁים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וּמָה שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת הִיתָה בְּדִיוֹקָן עֲלִיּוֹן, הָרִי הַשְׁתַּעֲבָדָה לְדִיוֹקָן תַּחְתּוֹן, קוֹרְאִים לוֹ אַחֵר.

וְקוֹרְאִים לוֹ אַחֲרוֹן. מִנֵּיִן לָנוּ אַחֲרוֹן? שְׁכָתוּב (שֵׁם יט) וְאַחֲרוֹן עַל עֶפֶר יָקוּם. וְכֵאֵן כְּתוּב וּשְׁנֵאֲמַר הָאִישׁ הָאֲחֲרוֹן. אוֹ, כִּי יָמוֹת הָאִישׁ הָאֲחֲרוֹן. אַחֲרוֹן? שְׁנֵי הֵיָה צָרִיף לְהִיּוֹת! וְאִם תֹּאמַר שְׁלֹא תִזְדוּג אֶפְלוֹ לְעֶשְׂרָה זֶה אַחֵר זֶה – לֹא כֵן. וְכִי לְבַעַל הַזֶּה תִזְדוּג וְלֹא לְאַחֵר. מָה זֶה אַחֲרוֹן?

אָיָה זֶהוּ הָאֲחֵר הַזֶּה שְׁאֲמַרְנוּ, וְהוּא אַחֵר, וְהוּא אַחֲרוֹן. עֲכָשׁוּ הָאָבֶן מִתְגַּלְגָּלֶת בְּכַף הַקְּלַע. לָמָּה אַחֵר נִקְרָא כֵן? שְׁהָרִי כָּל הַבְּנֵינָם נִפְּל וְחָזַר לְעֶפֶר, הוּא הֵיָה מָה שְׁהֵיָה וְלֹא אַחֵר. לָמָּה קוֹרְאִים לוֹ אַחֵר? אִף כֵן לָמָּה נִקְרָא אַחֲרוֹן, וְכִי הוּא אַחֲרוֹן? וְהָרִי אִם יִתִּישֵׁר – יָפֵה, וְאִם לֹא – יִחָזַר וְיִתְגַּלְגַּל וְיִנְטַע כְּמַקְדָּם. לָמָּה נִקְרָא אַחֲרוֹן?

אָבֶל בֹּא וּרְאֵה, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. מָה זֶה טוֹב? שְׁנִינוּ, זֶה מִלְאָךְ הַטּוֹב. מְאֹד – זֶה מִלְאָךְ הַמּוֹת. וְלִכֹּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזְּמִין תְּקוּנָהּ.

בא וראה, כתוב (שם ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. נהר זה לא שוכך לעולמים מלרבות ומלגדל ולעשות פרות. ואל אחר הסתרים, ואין לו תשוקה לעולמים, ולא מרבה ולא עושה פרות. שאלמלא עשה פרות, יבלבל את כל העולם.

ומשום כך אדם שגורם לאותו הצד לגדל בעולם נקרא רע, ולא רואה פני שכינה לעולמים, שכתוב (תהלים ה) לא יגרף רע. האיש הזה שמתגלגל בגלגול, אם עבר ונדבק באותו אל אחר שלא עושה פרות ולא מתרבה בעולם, משום כך נקרא אחר, והשם גורם לו. הוא הוא, ואחר נקרא, אחר ודאי.

אחרון – מראשון ואילך אחרון קוראים לו, ואחרון נקרא. שני הוא, ומיד נקרא אחרון, וכך קורא לו הקדוש ברוך הוא אחרון, משום שנתקן להיות אחרון ולא ישוב כמקדם. השלישי אף כך. וכן בכל הפעמים מהראשון ואילך, כך נקרא אחרון, וכן צריך לקרא אחרון, שאלמלא נקרא מיד שני, הרי יש פתחון פה לחזר כמקדם, ואותו בנין נהרס.

מנין לנו? מבית שני שנקרא אחרון, שכתוב (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. שהרי מראשון ואילך נקרא אחרון, שהרי לא יהיה פתחון פה שאותו בנין יפל ויחזר כמקדם.

אף זה כך, אחרון קוראים לו. ולכן כתוב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. לא יוכל? לא יקחנה היה צריך להיות! מה זה לא יוכל? אלא כיון שהאשה הזו נדבקה באחר וירדה להשתעבד בדרגה תחתונה, לא רוצה הקדוש ברוך הוא שישוב מדרגתו לתת פרי ולהדבק באותה דרגה שאינה שלו.

ובא ראה, אם האשה הזו לא נשאת, אפלו תזנה עם כל האנשים שבעולם – אם רוצה בעלה, ישוב אליה. אבל אם נדבקה בנשואין לאחר, (ואחר) זה (זה) לא יוכל לשוב לדרגתו הראשונה שהיה בתחלה אליה. לא יוכל ודאי להשיב אותה הדרגה לעולמים.

אחרי אשר הטמאה. שנינו, שהטמאה בלבן. אם כך, אפלו אם תתרחק ותזנה בלי נשואין? אלא כיון שנדבקה לאחר, הרי קבלה עליה את החלק של אותו הצד, ובעלה הראשון שהוא מצד אחר טוב של טוב, לא יהיה לו בה חלק לעולמים, ולא ירבה כלל את אותו מקום. הרי אם שלחה האיש האחרון או כי ימות האיש

האחרון - לראשון אסורה, אבל לשאר בני אדם מתרת. אולי תמצא מקום כמו מקדם, ואחרון יקום ויזדוג עמה.

מי שיש לו בנים מאשתו הראשונה ומכניס את זו לתוך ביתו, אותו היום הוא נדבק בחרב קשה שמתהפכת בשביל שני צדדים. אחד - שהרי שנים היא דחתה החוצה, ועכשו הוא השלישי. ועוד - כלי שהשתעבד (שהשתף) בו אחר, איך הוא יבא לתת בה רוחו שלו וישתתף עמה וידבק בה? לא שהיא אסורה, אבל ודאי שתוף רע הוא לעצמו (כמו שבארנו).

רבי לויטס איש כפר אנוו הנה צוחק ומתלוץ על האשה הזו, כשראה מי מזדוג עמה, והיה אומר, (משלי לא) ותשחק ליום אחרון כתוב. מי שנדבקת בו באיש אחרון, אחר כך היא צחוק.

עכשו יש לחזור ולעין על מקום (נ"א אילן) אחד גדול ועליון שהיה בעולם, וגזע ושרש של אמת, והוא עובד אבי ישי אבי דוד, שהרי נאמר שהיה אחרון, איך יצא שרש אמת מהמקום הזה?

אף עובד נתקן בתקון עליון, וחזר השרש של האילן שהתהפך על תקונו, והתעלה בו והתתקן כראוי, ועל זה נקרא עובד, מה שלא זכו כך שאר בני העולם.

הוא בא, עבד ועדר את עקר ושרש האילן, ויצא מהפנים המרים, וחזר ונתקן בנוף של אילן אחר עליון. בא ישי בנו וחזק אותו ותקן אותו, ונאחז בענפי האילן העליון האחר, וחבר אילן באילן, והסתבכו זה בזה. כיון שבא דוד, מצא אילנות מסבכים ומאחדים זה בזה. אז ירש השלטון בארץ, ועובד גרם את זה.

בכה אותו זקן ואמר, אי זקן זקן, ולא אמרנו לך שנכנסת לימים הגדול?! עכשו אתה הוא בתוך התהומות הגדולים. התתקן לעלות. זקן זקן, אתה גרמת לזה, שאלמלא היית שותק בתחלה, היה נאה לך, אבל עכשו לא יכלת ואין מי שיאחז בידך, אלא אתה בלבדך. קום זקן ועלה במעלה.

עובד זה התתקן ויצא מתוך שדה רע של בורות רעים. בא ישי בנו והתקין ועדר את האילן, ועם כל זה, (ועובד) זה סוד הסודות, ולא ידעתי אם אמר ואם לא אמר. אמר דברך, זקן, ודאי אמר, בזה ידועים כל שאר בני הגלגול. (עובד התקין אילן, ועם כל זה שהתקין אילן) עובד

עם כל זה התקין אילן. כשָׁבַא דוד המלך, נשאר באילן התחתון של הנקבה, והצטרף לקבל חיים מאחר. ומה אם זה שהתתקן והתקין הכל כן - שאר בני העולם שבאים בגלגול, שלא יכולים להתתקן כן, על אחת כמה וכמה.

בבב הצדדים מתהפך בגלגול. כן היה פּרץ. כן היה בעז. כן היה עובד. (ועם כל זה האילן נתקן) ובכל יוצא אילן מצד הרע, ואחר כך נדבק בצד הטוב. בתחלה, ויהי ער בכור יהודה רע. (אונן אף כן) מחלון אף כן ולא כל כן. אבל באלה התעפל הרע, ויצא אחר כך טוב, (יצא) אותו שכתוב בו (שמואל-א טז) וטוב ראי. וה' עמו. עכשו עומד אילן תחתון על תקונו, ומלך אלהים על גוים.

בראשית הכל, מעקר ויסוד עליון השתָּרְשוּ דרגות, ראובן שמעון לוי יהודה. מה כתוב בו? (בראשית כט) הפעם אודה את ה'. וכתוב ותעמד מלדת. הינו (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה. משום שפשנולד יהודה, יצאה נקבה דבוקה בזכר, ולא הייתה על תקוניה פנים בפנים ולא הכשרה ללדת. כיון שנסר אותה הקדוש ברוך הוא והתקין אותה, (פנים בפנים) אז הכשרה להתעבר וללדת.

ובספרו של חנוך, ותעמד מלדת לא נאמר על לאה, אלא נאמר על רחל, אותה שמבכה על בניה, אותה שנשרשה ביהודה - יה"ו ד"ה. ותעמד מלדת, שהרי לא נתקנה.

בתחלה דיוקן העליון היה הכל ראובן - או"ר ב"ן. (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור, ימין אור. (ב"ן) שמעון שמאל אור, באותו סיג שהזהב עמו - שם עון. לוי - חבר של הכל להתחבר משני צדדים. יהודה - נקבה עם זכר נדבקות. יה"ו - זה זכר. ד"ה - זו נקבה שהיתה עמו.

ד"ה, למה ד"ה? אלא ד' בהדבקות של רע עמה היא דל"ת, היא עניה, וצריכה לשוב בגלגול לבער את אותו הרע ולהתבלות בעפר, ואחר לצמח בצד הטוב ולצאת מעני לעשר, ואז ה'. ועל זה יה"ו ד"ה.

צא זקן מתוך התהומות, אל תפחד, כמה ספינות מזמנות לך בשעה שתשוט בים כדי לנוח בהן. בכה כמו מקדם ואמר, רבון העולם, אולי יאמרו המחנות העליונים שאני זקן ובוכה כתינוק. גלוי לפניך שעל כבודך אני עושה, ולא עשיתי לכבודי, שהרי בתחלה היה לי

להשמר שלא אכנס לים הגדול, ועכשו כיון שאני בו, יש לי לשוטט בכל הצדדים ולצאת ממנו.

יהודה אתה יודוך אחיך, (כלם מודים על השם הזה) הינו מה שאנו אומרים ברוך אתה, הוא ברוך והיא אתה. לכל בניו לא אמר יעקב אתה, אלא למקום שהצטרף. זהו אתה.

השם הזה (ודאי אתה) יודוך אחיך. כלם מודים לך על השם הזה. ודאי אתה יודוך אחיך, על השם הזה הסתלק ונכפה הצד האחר, משום שכשנקרא ונזכר, הרי יוצא אתו הצד האחר. כיון שאומרים אתה, שלטון וגדלה יש לה, והצד האחר נכפה ולא נראה שם. ודאי שבשם הזה נרשם ונבחר מהצד האחר. וזו העליה והממשלה שלה, ושבר ורע לצד האחר. כיון שיודוך אחיך על השם הזה, אתה, אז ידך בערף איביך, מיד נכנעים אליך, והשם הזה גורם.

ידעתי, חברים, ידעתי, שאתה הרי השם הזה, אתם אומרים למקום עליון אחר, שכתוב (תהלים קי) אתה כהן לעולם, בימין העליון. יפה הוא, שהרי כיון שרבי שמעון מודים לו עליונים ותחתונים, וזכה לכל. כל מה שהוא אומר, כך זה ויפה.

אבל כשתהיו מגיעים אליו, אמרו לו והזכירו לו את יום השלג כשזרענו פולים לחמשים ושנים גונים, שהרי אתה כהן. כאן נקשר כוס של ברכה בימין בלי פרוד כלל, ומשום כך, אתה כהן לעולם. כאן נקשר כוס בימין כראוי.

ועל זה אמר הכתוב, יהודה אתה, לאתה הזה יודוך אחיך, ולא כתוב יהודה יודוך אחיך ולא יותר, אלא על שם של את"ה. אתה – מקום זה הצטרף לשם הזה, ולא אחר.

יהודה – האב הראשון והאב השני, ולא היה בו חלופה לעולמים. ומשום כך פרץ התגבר בו בגבורתו מה שלא היה כך לכל בני העולם. ועל כך בנינו של דוד מתחיל את החשבון מפרץ, ולא מבעז, שהיה בו שנוי. חברים, אם תשגיחו, לא אמרתי דברים בסתר, ואף על גב שהם נסתרים.

ועל כך יהודה הרויח את השם הזה שנקרא את"ה. עמד על בריו פעם ראשונה ופעם שניה ולא השתנה לעולם. ובני יהודה וזרעו מודים ואומרים כי אתה אבינו, מה שאין כן לשאר בני הגלגול

לעולמים. שאר בני הגלגול, שני אבות, שתי אמהות, יש להם גון לבנין. וסודות הללו בעמקי הים, הם בלב התהומות, מי יכול להוציא אותם? קום זקן, התגבר והתחזק בחזקה והוצא מרגליות מתוך התהומות!

בעז נראה שהיה בו שנוי כשהוליד את עובד, שהרי עובד (מעשה) הוא בשנוי. לא כף. אבצן הוא בעז, הוא האב הראשון שלא עשה שנוי. ואם תאמר שהוא היה, ודאי כשהתעורר למעשה הזה היה בו, מי שהוא גבור כארי וכלביא היה בו, כדי שלא יהיה שנוי בדוד, וחרז הדבר לעקר הראשון כדי שהכל יהיה מאב אחד, ושלשלת אחת. והכל אחד, ולא היה שנוי בגלגול של זרע דוד. ועל זה אתה, מראש ועד סוף, בלי שנוי כלל.

עבשו יצאת זקן מעמק של לב הים. יהודה אתה, ודאי מראש ועד סוף, ולא ראוי לכל שאר הבנים שיקראו אתה, אלא לו לבדו. אשרי חלקו של דוד שכך נבחר והתעלה משאר העקר של אדם בארץ.

יודוה אחיה, יודוה כל בני העולם היה צריך להיות! מה הטעם אחיה? אלא שדרך כל בני העולם לא מתייבמים לגלגול אלא מהצד של האחים, והאח מזמן ליבום, (ואתה בעצמך הודמנת ליבום), וכאן כל אחיה יודוה, שלא ישתלשל מהם ולא מאחד מהם שלשלת המלוכה, אלא אתה לבדך. אתה מראש ועד סוף אתה עשית, וממך יצא כל השלשלת וגזע (דמות וגוף) של האריה.

בניו בני אריה, שלא עברו לשנוי של אחיה, לא התחלפו לטלה ולא לשור ולא לגדי ולא לשום דיוקן אחר, אלא אריה התחיל לבנות, ואריה סים את הבנין. כל השלשלת שלהם בני אריה, שאלמלא בא גלגול מצד אחיה, יתחלפו כל הדיוקנאות ויתערכו אלה באלה. ולכן יודוה אחיה, שלא היה אחד מהם בגלגול השלשלת של בניו. ידך הרם, שלא היה בך ערבוביה אחרת מהם. והינו מטרה בני עלית, שלא היה טרף לאחר על שלחנהך.

כרע - במיתת ער. רבץ - במיתת אונן. אחר כך התגבר כארי להקים את פרוץ, וכלביא להקים את זרח. מי יקימנו? שכתוב (בראשית לח) ולא יסף עוד לדעתה, ותרגום: ולא פסק. מי יקימנו, מי הוא שאמר אסורה אשה זו. מי הוא שאמר, הואיל והשלימה את צרכיה,

לא הצטרפה לה יותר, יבמה זו, כיון שהשלימה דרכיה, לא הצטרפה לה יותר, ונראית לפרש ממנה. אבל מי יקימנו, ודאי שמשם והלאה היא שלו, שהרי הוציאה מי שמכשכש במעיה.

סוד נסתר כאן, אחי האדם למה? ועוד, יהודה שהיה אביו למה? אלא אותו שמכשכש במעיה רואה שמי ששומר אותו, מקטרג עליו קטרוגים בכל הצדדים ורוצה לציאת. כיון שיצא, מזמין אחר אותה רוח אחרת, ובאים להפנס כמו מקדם, עד שנבנה כמו מקדם בכח הקטרוג הקשה שמקטרג באחיו. משם והלאה מתרת לו האשה הזו.

גדל מעלות למוד הזהר

חסד דעבדיו לגרמיייהו עבדיו. [תרגום וביאור הזהר]: ואפלו הטובים שבהם, שמסרו זמנם על עסק התורה, לא עשו זה, אלא לתועלת גופם עצמם. בלי כונה הרצויה, בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרים. בההוא זמנא [וכו'] רוח הולך ולא ישוב, לעלמא, ודא איהו רוחא דמשיח. [תרגום וביאור הזהר]: בעת ההיא נאמר על הדור, רוח הולך ולא ישוב, להעולם, דהיינו רוח המשיח, הצריך לגאל את ישראל מכל צרותיהם עד לגאולה השלמה לקום הכתוב, כי מלאה הארץ דעה את השם וגו' הרוח הזה נסתלק לו והלה, ואינו מאיר בעולם. וי לון מאן דגרמין דיזיל ליה מן עלמא ולא יתוב לעלמא, דאליו אינו דעבדיו לאורייתא יבשה, ולא בעאן לאשתדלא בחכמה דמבילה. [תרגום וביאור הזהר]: אוי להם לאותם אנשים הגורמים שרוחו של משיח יסתלק וילך לו מהעולם ולא יוכל לשוב לעולם, שהמה הם העושים את התורה ליבשה, כלומר, בלי משהו לחלוחית של שכל ודעת, כי מצטמצמים רק בחלק המעשי של התורה, ואינם רוצים להשתדל ולהבין בחכמת הקבלה, לידע ולהשפיל בסודות התורה וטעמי מצוה. וי לון דגרמין ענייתא וחרבא וביזה והרג ואבדן בעלמא.

וזהו שאמרו בתקונים (תקון ל' נתיב תנינא דף עג:), וזה לשונו: קומו ואתערו לגבי שכנתא, דאית לכו לבא בלא סכלתנו למנדע בה, ואיהו ביניכו. [תרגום וביאור הזהר]: קומו והתעוררו בשביל השכינה הקדושה, שהרי יש לכם לב ריקן בלי בינה לדעת ולהשיג אותה, אף על פי שהיא בתוככם. ורזא דמלה קול אומר קרא (ישעיה מ ו), כגון קרא נא היש עונה ואל מי מקדושים תפנה (איוב ח א), והיא אמרת מה אקרא, כל הבשר חציר, כלא אינו כבעיר דאכליו חציר, וכל חסדו כציץ השדה (שם), כל חסד דעבדיו לגרמיייהו עבדיו. [תרגום וביאור הזהר]: וסוד הדבר, כמו שכתוב (ישעיה מ) 'קול אמר קרא', שקול דופק בלבו של כל אחד ואחד מישראל לקרות ולהתפלל להרמת השכינה הקדושה, שהיא כללות נשמות של כל ישראל, ומביא ראיה מהכתוב 'קרא נא היש עונה', שקריאה פרושו תפלה, אבל השכינה אמרת 'מה אקרא', (כלומר אין בה כח להרים את עצמה מעפר, בשביל ש'כל הבשר חציר', כלם המה כבהמות אוכלי עשב וחציר, כלומר שעושים המצוות בלי דעת כמו בהמות, ו'כל חסדו כציץ השדה', כל החסדים שעושים, לעצמם הם עושים, כלומר שאין פונתם במצוות שעושים, שתהינה בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרים אלא רק לתועלת עצמם הם עושים המצוות. ואפילו כל אינו דמשתדליו באורייתא, כל

(הקדמת ה"סלם" אות ע')